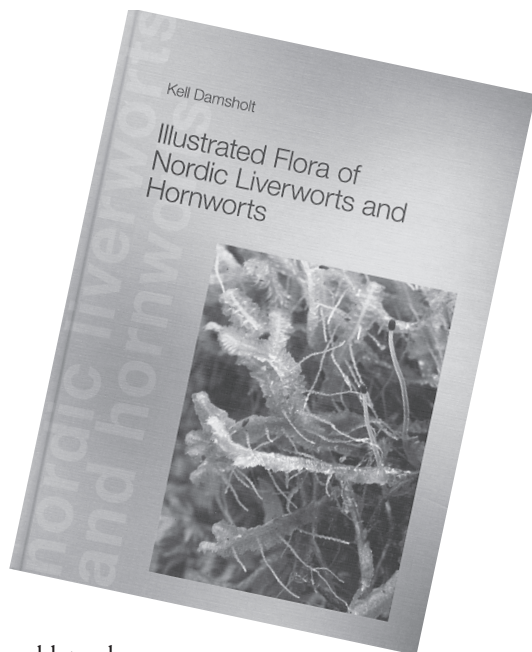

En efterlängtd flora

Kell Damsholts länge emotsedda levermossflora har nu äntligen kommit i tryck. Det är mycket glädjande!

Alla som försökt bestämma en levermossa vet både hur svårt det är och att bra bestämmningslitteratur för nordiska förhållanden i stort sett saknats. Sigfrid Arnells levermossflora från 1956 har stora brister, är ytterst knapphändig illustrerad och texterna är korta och summariska, särskilt i jämförelse med bladmossdelarna som gjordes av Elsa Nyholm. Svenska mossintresserade har tvingats att använda antingen mosslitteratur gjord för Brittiska öarna (Macvicar 1926, Paton 1999) eller Schusters flora över östra Nordamerika (Schuster 1966–1992). Eftersom det finns en rad arter i Norden som saknas både på Brittiska öarna och i östra Nordamerika har alla som intresserat sig för levermossor i Norden haft svårigheter.

De som känner Kell eller blivit undervisade av honom i fält eller inomhus känner hans mycket djupa kunskaper om levermossor. Jag hade själv nöjet att gå en veckas kurs i levermossor 1974 och Kell tyckte redan då kunna *allt* om Nordens levermossor. Sedan dess har han gjort ett oräkneligt antal exkursioner i norra Europa, oftast tillsammans med Nordiska Bryologiska Föreningen. Under dessa exkursioner har han alltid generöst delat med sig av sin kunskap till så väl nybörjare som professionella. När nu hans långa erfarenhet av Nordens levermossor sammanfattas i ett floraverk på drygt 800 sidor är resultatet hans eget livsverk. Till skillnad från många andra floror, till exempel Sigfrid Arnells levermossflora, är uppgifterna i floran till största delen byggda på hans egna iakttagelser. Mycket sällan har han behövt gå till andra floror för att låna in uppgifter. Styrkan med Kells arbetsätt har varit att han, så långt det har gått, har studerat färskt och levande material, gjort egna mätningar och bedömningar och avbildat väl

utvecklat och fertilt material. Så vitt jag vet har han dessutom sett så gott som samtliga arter på plats i naturen, och känner varje arts variation till både utseende och ekologi. Detta gäller i synnerhet den alpina och arktiska floran som också är den svåraste och mest formrika.

Floran har tagit cirka 20 år att göra så det är inget hastverk. I förordet nämner han Rudolf Schuster som sin förebild och Kells flora är utan tvekan den första levermossfloran i Europa som har samma höga kvalitet som Schusters monumentalverk (Schuster 1966–1992).

Floran omfattar alla kända lever- och nålfruktsmossor i Norden, inklusive Spetsbergen och Jan Mayen. Den behandlar totalt 298 arter och en lång rad underarter, varieteter och former.

I bokens introduktionskapitel förklarar Kell var han drar gränserna mellan art, underart, varietet och form. Denna öppna redovisning av tankarna bakom taxonomiska nivåer är en styrka och borde följas av andra floraförfattare för att minska subjektiviteten inom taxonomin. Efter detta följer en beskrivning av de floristiska elementen i Nordens levermossflora, och något

om dess ålder och olika utbredningsmönster. Därefter finns några sidor om vilka arter som finns i olika biotoper grundat på Kells egna erfarenheter. Att han inkluderar epifyter och epixyler i jordlevande mossor är inte så bra eftersom de flesta arter som växer på bark och ved sällan har något att göra med markfloran utan i stället har likheter med stenväxande arter.

Själva floradelen börjar med en kort beskrivning av skillnaden mellan bladmossor, levermossor och nålfruktsmossor avslutad med en artificiell bestämningsnyckel. Efter detta vidtar en initierad beskrivning av klassen levermossor som avslutas med en naturlig bestämningsnyckel till underklasser och ordningar. Därefter behandlas underklasser, ordningar, familjer i systematisk ordning från primitiva grupper till mer avancerade och boken avslutas med nålfruktsmossorna som här behandlas som ett eget fylum. Den inbördes ordningen inom varje klass, ordning, familj och släkte är systematisk. Bestämningsnycklarna är i allmänhet byggda på systematiskt viktiga karaktärer, men här och var finns även bestämningsnycklar baserade på artificiella karaktärer. Bestämningsnycklarna är alltid fylliga och för varje alternativ finns minst två karaktärer, vilket jag anser är en stor styrka.

Nomenklaturen är helt modern och Kell har använt breda art- och släktkoncept, men med rik användning av undersläkten, underarter och varieteter. Detta gör floran betydligt mer användarvänlig än om en snäv avgränsning använts. Detta är en fördel inte minst för nybörjare som snabbare får ett grepp om systematiken.

Texten till varje art är utförlig, klar och konsekvent. Mycket bra är den väl strukturerade redovisningen av vad som skiljer varje taxon från närstående taxa, synnerligen bra teckningar, samt den fylliga beskrivningen av ekologi och utbredning för varje taxon. Lars Söderströms kartor ger därtill en snabb översikt av utbredningen.

Illustrationerna är gjorda av en konstnär, Annette Pagh, och är förstklassiga! Kell har själv försett henne med väl frampreparerat och vanligtvis levande material. Teckningarna av exempelvis bållevermossorna saknar motstycke i hela

världen och flera av arterna har aldrig tidigare blivit illustrerade.

Mot slutet av boken finns en fyllig lista på facktermer med förklaringar, därefter en lista över de förkortade auktorernas fullständiga namn samt en litteraturförteckning och det hela avslutas med ett register över alla i floran förekommande namn.

Jag har inte kunnat hitta något att anmärka på mer än det höga priset vilket inte är studentvänligt. Priset för svenska köpare är 1525 kr inklusive moms och frakt. För detta får man dock en mycket bra bok som är så fullständig en flora någonsin kan bli, väl illustrerad och grundligt genomarbetad, en produkt som kommer att hålla betydligt längre än sin föregångare.

Sammanfattningsvis är Damsholts levermossflora norra Europas nya standardverk för en eftersatt grupp av mossor. Boken är ett måste för alla botanister, naturälskare och bibliotek som behöver ett komplett verk om levermossor, ett verk som många kommer att ha stor glädje och nytta av!

Citerad litteratur

- Arnell, S. 1956. Illustrated Moss Flora of Fennoscandia. I. Hepaticae. – Gleerups, Lund.
 Macvicar, S. M. 1926. The Student's Handbook of British Hepatics. – Sumfield, Eastbourne.
 Paton, J. 1999. The Liverwort Flora of the British Isles. – Harley Books.
 Schuster, R. M. 1966–1992. The Hepaticae and Anthocerotae of North America east of the Hundredth Meridian. Vol. 1–4. Columbia Univ. Press, New York; Vol. 5–6. Field Museum of Natural History, Chicago.

✿ TOMAS HALLINGBÄCK

Illustrated Flora of Nordic Liverworts and Hornworts

Kell Damsholt 2002. Nordiska Bryologiska Sällskapet. 837 sidor, med 620 teckningar och 298 utbredningskartor. ISBN 87-986781-2-4. Säljes genom Knud Grøphic Consult, P.O. Box 708, DK-5270 Odense N, Danmark. e-post: kgc@mail.dk. Pris 1525 kr inkl. moms och frakt.